

Başlık/ Title: Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yerel Kültür Simgesi Tarihi Şahsiyetlerin Tanınırlığına Olası Etkisi / Possible Effect of Comparative Literature Studies on Recognition of Historical Characters Being Local Cultural Symbols

Yazar/ Author

Gökhan Şefik Erkurt

ORCID ID

0000-0002-6826-7970

Bu makaleye atıf için: Gökhan Şefik Erkurt, Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yerel Kültür Simgesi Tarihi Şahsiyetlerin Tanınırlığına Olası Etkisi, *KARE*, no. 10 (2020): 62-80.

To cite this article: Gökhan Şefik Erkurt, Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yerel Kültür Simgesi Tarihi Şahsiyetlerin Tanınırlığına Olası Etkisi, *KARE*, no. 10 (2020): 62-80.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 14 Ağustos/ August 2020

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 25 Aralık / Dec 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 26 Aralık / Dec 2020

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Gökhan Şefik Erkurt*

**Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yerel Kültür Simgesi
Tarihi Şahsiyetlerin Tanınırlığına Olası Etkisi¹**

Özet: Sınırları bir şekilde belirlenmiş bir toprak parçası veya alanda yaşayan bir halkın, kendisine özgü hayat, inanç ve ahlak anlayışının, dünya görüşünün, geleneklerinin, örf ve adetlerinin, yaşayış tarzının sonucu ortaya koyduğu maddi ve manevi değerlerin bütünü halk kültürü (yerel kültür) olarak tanımlanır. Oluştugu toplum ve coğrafyada bilinen yerel kültür ve ürünleri, kendilerini değerli kılan yerellik özellikleriyle kendi sınırlarını aşabilir ve evrensel bağlamda tanınır hale gelebilirler. Kültür ürünlerinin bir kısmı da ulusu ve ülkesi için mücadele etmiş böylelikle yerel kültür içerisinde kendine yer edinmiş ve zamanla birer simgeye dönüşmüş olan tarihi şahsiyetlerdir. Bu tarihi şahsiyetlerin dünyanın başka coğrafyalarında tanınması ve uluslararası hale gelmesi adına atılabilecek ilk adımlardan biri de karşılaştırmalı edebiyat alanında gerçekleştirilecek akademik çalışmalardır. Bu düşüncemizin temelinde karşılaştırmalı edebiyatın çalışma alanının edebiyat eserleri ve edebiyatçılar ile sınırlı olmaması yatmaktadır. Bu alanda sosyo-ekonomi, tarih, felsefe, teoloji, cinsiyet ve hatta bürokrasi üzerine birçok yazılı ve sözlü birikim ile ilgili şahsiyetler araştırma nesnesi olarak literatüre geçmiştir. Çalışmamızda Türkiye tarihindeki tarihi şahsiyetlerin öncelikle akademik anlamda bilinirliğini arttırmak için başka kültürlerin ismi dünyaca duyulmuş tarihi şahsiyetleri ile karşılaştırılarak incelenmesi önerilmiştir. Türk kurtuluş savaşıyla birlikte simgeleşmiş Yörük Ali Efe ile ünlü İskoç William Wallace arasında benzer ve ortak yönleri doğrultusunda genel bir karşılaştırma önerisi yapılmıştır. Aynı yöntemle savaşlar devam ederken insanlara yardımcı olan Oskar Schindler ve Kazım Karabekir gibi karakterler üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca farklı kültürlerin simgeleri tarihi kadın şahsiyetler üzerinde önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmada karşılaştırmalı edebiyat yöntemleriyle edebi eserler ve edebi kişiler üzerine yapılmış çalışmalara benzer araştırmaların, tarihi karakterlerin uluslararası seviyede tanınırlığına katkı yapacağı kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Edebiyat, Yerel Kültür, Tarihi Şahsiyetler, Yörük Ali Efe, William Wallace

**Possible Effect of Comparative Literature Studies on Recognition
of Historical Personages Being Local Cultural Symbols**

Abstract: Folklore (local culture) is defined as the total sum of the whole material and spiritual values in a particular piece of land made and produced by a particular group of people's particular outlook on life, traditions, moral standards, and way of living. Some locally significant cultural values and products that are known only by the society and in the geography where they emerged sometimes cross the boundaries of their own by virtue of their local peculiarities that made them valuable and become international and internationally known. Parts of cultural products are historical personages who had fought for his/her people

* Gökhan Şefik Erkurt, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, erkurt@adu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6826-7970

¹ 28-30 Kasım 2019 tarihleri arasında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen "Yörük Ali Efe Uluslararası Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu"nda sözlü olarak sunumu yapılan "Halk Kültürünün Uluslararasılaşmasında Karşılaştırmalı Edebiyat Alanının Önemi" adlı konunun özellikli hale getirilerek genişletilmesiyle hazırlanmıştır. Sempozyum bildiri kitabında bastırılmaması özgün bir araştırma çalışmasıdır.

and land, and accordingly had a place in the local culture and transformed into local figures. One of the steps to be taken to make these local personages known in other parts of the world and make them international is to conduct academic studies in the field of comparative literature. What lies in the foundation of our initiation is the fact that the research area of comparative literature is not limited to the men of literature or their literary products. The scope of comparative literature has noted the fields and persons as research objects such as socio-economics, history, philosophy, theology, gender, and even oral and written stories about bureaucracy along with the personages who are related to them. This particular research proposes a comparative study of the Turkish personages along with other internationally renowned ones to increase popularity among academic circle. In this context Yörük Ali Efe, who is closely associated with the battles of independence, is compared to famous Scottish warrior William Wallace in terms of their similar and common traits. By the same research methodology some assessments have been conducted on Oskar Schindler and Kazım Karabekir who helped people in the on-going years of the wars. This study also proposes that women personages who became symbol of their culture be noticed. This research has reached the opinion that the similar studies made about literary works and literary men by means of comparative study methods could possibly help to promote the historical characters to be renowned internationally.

Keywords: Comparative Literature, Local Culture, Historical Personages, Yörük Ali Efe, William Wallace

Giriş

Gerçekliğin doğası gereği kültür olgusu üzerine sayısız tanım getirilmiş ve ikili bir ayırım yapılmıştır. Kültür, maddi ve manevi olarak iki alana ayrılrsa da ortaya konan tüm ürün ve eserler tek bir çatı altında değerlendirilir. Kültür, sosyal bir süreç olmakla beraber sosyal sürecin düzenleyicisi olan² insanlığın var olduğu günden bu yana birey ve toplum tarafından üretilir.³ Sosyal veraset olarak kuşaktan kuşağa aktarılacak⁴ soyut ve somut birikimlerin bütünü olarak ifade edilebilir.⁵ Her ulusun kendisini özelliikli kılan, somut ve soyut değerler ile birikimler sonucu ortaya koyduğu kültürel ve tarihsel ürünleri vardır. Bilindiği gibi bu ürünler, sanattan teknik alana kadar birçok sahada gözlemlenebilir. Bu alanlardaki birikim ve değerlerin tümü yerel özellik gösteren halk kültürünü meydana getirir. Kültürün doğası gereği yerel kaynaklardan ortaya çıkması kendisini değerli ve özelliikli kılar.

Kültürün boyutlarından biri olarak görülen halk kültürü⁶, kabul edildiği üzere yerel olarak daha çok bilinen bir insanlık birikimidir. Bu birikim soyut veya somut yani geleneksel kültür ürünleri şeklinde maddi veya manevi olabilir.⁷ Anlık veya tarihsel olarak görüngülere sahiptir ve aynı şekilde anlık ve tarihsel olarak değerlendirilebilir.⁸

Halkbilimci Pertev Naili Boratav (1907-1998), kültür araştırmalarında birbirinden farklı disiplinlerin ve yöntemlerinin kullanılmasının önemine dikkat çeker. Boratav'a göre halkbilimi ile başka disiplinlerin organik ve işlevsel bağları vardır.⁹ Halk kültürünün görünür kılınmasında, kayda alınmasında, değerlendirilmesinde ve sosyal veraset olarak aktarılabilir olmasında en önemli etkenlerden biri edebiyattır.¹⁰ Diğer bir özelliği de yerel kültürün araştırılmasına zemin hazırlayan en etkin disiplinlerden biri olmasıdır. Kabul edileceği üzere halk kültürünü var eden unsurların arasında edebi etkinlik yadsınamaz derecede önemli yer tutar. Hatta

² Köksal Alver ve Necmettin Doğan, *Kültür Sosyolojisi*, Ankara: 2. Baskı, Hece Yayınları, 2011, s.135-136

³ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Boyut Yayınları, 2011, s.123-130

⁴ Franz M. Wuketits, *Gene, Kultur und Moral*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1990, s.74-80

⁵ Fuat Memed, *Kültür Alışverişi*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s.37-39

⁶ Philip Smith, *Kültürel Kuram*, çev. Selime Güzelsarı-İbrahim Gündoğdu, İstanbul: Babil Yayınları, 2007, s.14

⁷ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000, s.7

⁸ Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008, s.7

⁹ Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı-Türk Halkbilimi I*, İstanbul: K Kitaplığı, 2003, s.20-23

¹⁰ Örnek, *Türk Halkbilimi*, s.22

kültürün en önemli uygulama ve aktarım araçlarının başında edebiyat gelmektedir. Bu nedenle halk kültüründe ne var ise yansımalarına edebiyatta rastlanabilir.¹¹

Yerel kültürünün, kendisini özellikli ve değerli kılan yerel özellikleri ulusal ve uluslararası bilinirliğe ulaşması bağlamında en etkin yönleridir. İnsanlığın ortak mirası olan evrensel kültürün yani medeniyetin gerçek anlamda paylaşılması bakımından bu yönler önemli görülmelidir. Bu bağlamda yerel kültürlerin önce ulusal sonrasında da uluslararası bilinirliği, sosyal, kültürel ve insani sorumluluk olarak kabul edilebilir. Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi için önemli görülmesi gereken en etkili araçlardan biri edebiyat olmalıdır çünkü kültürün aktarımını sağlayan en geniş alan dildir. Dolayısıyla dil ve kültür arasındaki etkileşimli ilişki, bu meseleyi ulusal bir çerçevenin ötesinde değerlendirmeyi gerektirir. Bu nedenle yerel, ulusal ve uluslararası anlamda halk kültürünün anlaşılabilmesinin ön şartı, dil ve kültür tartışmalarını genel bir temele oturtmak olmalıdır.¹²

Bilindiği gibi edebiyat, malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve insanın yaratıcı gücü olan kültürün başat ürünlerinden biridir. İnsanlığın ortak duygu, düşünce, ihtiyaç ve idealleri ile kurulan kültür varlığının en önemli göstergelerinden olan edebiyatın kökeninde dil ve ulusal kültür bulunur.¹³ Bu başat ürün, var edicisi ve üreticisi olan insanın en önemli iletişim gücü olan dil aracılığıyla sınırlarını aşabilir. Bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya, bir kültürden başka bir kültüre yolculuk edebilir, geçiş yapabilir dolayısıyla etkide bulunabilir. Başlangıcı henüz tam kanıtlanamamış ve belirlenememiş olan dil, geçmişte üretilen tüm değerlerin, elde edilen yaşamsal kazanımların geleceğe yansımaları sağlayan bir araç olarak tüm yönleriyle toplum için kültürel bir kalıttır.¹⁴ Dilin bir ürünü ve işlev sahalarının en önemlilerinden olan edebiyat, kültür taşıyıcılığı ve aktarıcılığı bağlamında en etkin araçların başında gelir. Kültür taşıyıcı yönü, edebiyatı değerli ve işlevsel kılar. Yereldeki en dar etki sahasından, ilk olarak ulusal daha sonra da uluslararası alana yayılmasını ve tanınmasını sağlayabilir. Boratav'a göre edebiyat, halk kültürünün ulusal ve evrensel düzeyde güç kazanmasında yadsınamaz gerçek etkenlerden biridir.¹⁵

¹¹ Kaplan, *Kültür ve Dil*, s.11

¹² Kaplan, *Kültür ve Dil*, s.8

¹³ Gürsel Aytaç, *Genel Edebiyat Bilimi*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016, s.10-15

¹⁴ Ali Dündar, *Dil ve Düşünce*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s.19

¹⁵ Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar) Türk Halkbilimi II, İstanbul: K Kitaplığı, 2000, s.336

Bu güç kazanımını ve bilinirliği sağlayabilmenin önemli noktası alıcı durumunda olan insan veya topluluğun dikkatini çekebilmek olarak görünmektedir. İnsan, kültürel örüntünün üreticisi olduğu kadar kültürün bir parçası ve ürünüdür. Aynı ikili işlev, kültürü ve sınırları içerisindeki her şeyi analiz etme ve yorumlama aşamasında da geçerlidir. İnsan, kendinde sorular oluşturan ve aynı zamanda cevaplarını bulabildiği kültürel unsurları bilmeye ve öğrenmeye değer görür.¹⁶ İnsan için yabancı olanı kendisine yaklaştıran iki unsurdan söz edilebilir. Bu unsurlardan biri, kendisinde olana benzerlik diğeri de olmayanın eksikliğini tamamlayacak taraftır. Bu ikili, insanın ilgisini yönlendiren dış dünyaya yönelik heyecanları olarak düşünülebilir. Rene Descartes (1596-1650), insanların ortak faaliyetlerini düzenleyen toplumsal hareketlerin temelinde heyecanların yattığını, bu heyecanların da geçmişten miras edindikleri nitelikler olduğunu ve eğilimlerini belirlediklerini ileri sürer.¹⁷

Bu noktadan hareketle çalışmamızın temelinde yatan yerel kültürün simgelerinden olan tarihi şahsiyetlerin bilinirlik sınırlarını genişletmek için bir yöntem üzerinde durulabilir. Başka bir yerel kültür ürününün benzer veya farklı yönlerinin avantaj olarak kullanılabilmesi düşüncesi söz konusu yöntemin temelini oluşturabilir. Bu yöntem, kültür alanı içerisindeki ortak kodlar üzerinden yabancıya ulaşılabilir özelliği olan edebiyat aracılığıyla uygulanabilir. Çalışmamızın amacına yönelik ortaya konmaya çalışılan karşılaştırmalı edebiyat alanının yerel kültürün simgelerinden tarihi şahsiyetlerin evrensel düzeyde bilinirliğini arttırmak düşüncesinin temelinde bir gözlem yatmaktadır. Bu gözlem sonucu yerel kültür ve simgelerinin kendilerine değer katan unsurlarının öncelikle ulusal anlamda bilinirliğinin artırılması gerektiği görülmüştür.

Yerel Kültürün ve Tarihi Şahsiyetlerin Bilinirlik Durumu ve Gerekliliği

Alan uzmanlarınca bilinseler bile, sosyal bütünlüğün en önemli yapıtaşı olan yerel kültür unsurlarının, uluslararası olmaktan önce ulusal anlamda da yeterince tanınırlığı tartışmalıdır.

Bazı halk gelenekleri coğrafi şartlar, inanç unsurları, etnik ve dil farklılıkları ve de çeşitlilikleri nedeniyle karmaşık niteliktedirler.¹⁸ Tüm

¹⁶ Hendrik Blumentrath v.d., *Literaturwissenschaft, Theorie & Beispiele, Transkulturalität Türkisch-Deutsche Konstellationen in Literatur und Film*, Münster: Aschendorf Verlag, 2007, s.15

¹⁷ Nicolas Journet, *Evrenselden Özele Kültür*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2009, s.208-209

¹⁸ Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar) Türk Halkbilimi II*, s.320-324

bunlar yerel kültür simgelerinin veya ürünlerinin görünür ve kolay tanınır olmasının önündeki engellerden bazılarıdır. Bunda her ne kadar popüler eğilimler ve kültürün rolü olsa da tarihsel ve bürokratik anlamda yapılan hatalar da göz ardı edilmemelidir. Örneğin yöresel özellikler taşıyan mimari, araç gereç, kılık kıyafet, yiyecek içecek gibi çeşitli alanlarda, kaydedilmeyerek envantere alınmamış çokça halk kültürü ürünü olduğu alan uzmanlarınca dile getirilmektedir.¹⁹

Yerel kültür ürünlerini araştıran, inceleyen halkbilimi araştırmacılarının, bilinirlik tartışmasına değindikleri birçok alan araştırması ve çalışması literatürde yer almaktadır. Alan uzmanları bu tartışmaların temellerinde yerel kültür ürünleri ve taşıyıcılarının üzerinde yapılan derleme, araştırma ve incelemelerin, yeterli ve güvenilir düzeyde gerçekleştirilmediği belirtirler. Bunun nedeni olarak da alan araştırmacılarının bir kısmının halk yaşamından uzak olmalarını, işin sadece kuramsal yönüne odaklanmalarını hatta eğitimlerini sadece teorik alanda yapmalarını gösterirler.²⁰

Ortaya konan görüşler doğrultusunda yerellik özellikleriyle değerli olan kültürel unsurların yeterince bilinir olmadığı söylenebilir. Yerel olan kültürün kendi dar sınırları dışında ulusal anlamda dahi tanınmıyor olması halk kültürünün değerini bulmadığı anlamına gelebilir. Bu tip kültürel unsurlar görüngülerinin yanında birçok kavramsal anlamı beraberlerinde taşırlar. Kültürün var edicisi ve mirasçısı insanın bu kültür unsurlarını tam anlamıyla tanınaması, bilmemesi kültürün devamlılığına ve olması gereken değerini bulmasına zarar verebilir. Yukarıda halkbilim uzmanlarınca dile getirilen kayda alınmamış, üzerinde yeterli ve güvenilir düzeyde çalışılmamış kültür unsurlarının tanıtımına, ulusal ve uluslararası arenada bilinirliğine katkı vermek farklı yararlar sağlayabilir. Öncelikle yerel kültür unsurlarının maddi ve manevi değerinin anlaşılmasını kolaylaştıracak dolayısıyla sosyal veraset olarak aktarılma şansını yükseltecektir. Bunların dışında bölgesel ve milli kültüre, düşünceye, topluma evrensel anlamda daha fazla bilinirlik ve anlaşılma olanağı sunacaktır. Dünyanın çeşitli bölgelerine, kültür ve uluslarına ait benzer unsurlar çok uzak ve farklı ulus ve kültürlerce bilinmekte ve ait oldukları dizgenin başat ürünü olarak görülmektedirler. Bunun sonucu ülkeler, kültürler maddi ve manevi getiriler elde etmekte ve yarar çeşitli alanlarda kendisini göstermektedir.

¹⁹ Metin Ekici, *Unesco Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde Efelik-Zeybeklik Geleneğinin Yeri*, Yörük Ali Efe Uluslararası Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, ISBN Numarası 978-975-8254-68-2, Aydın, 2019

²⁰ Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar) Türk Halkbilimi II*, s.8

Örnek olarak birçok ülkenin ve ulusunun yerel kültür unsurları ve şahsiyetleri verilebilir. Misal, Japonya'nın Samuray geleneği herkesçe bilinir. Samuraylar; erdemli, cesur ve sadık savaşçılar olarak dünyaca kabul edilirler. Japonya ve Japon kültürüne tanınırlık sağlamanın yanı sıra ekonomik, sosyal, sanatsal birçok getirisi olmaktadır. Bu örneğe çay geleneği, süsleme ve kâğıt sanatı ve sanatçıları gibi oldukça fazla sayıda ilaveler yapılabilir. Sadece Japon halk kültürünün yerel sınırlarını aşmasının yararlarını gözlemek ve değerlendirmek halk kültürü ve unsurlarının bilinirliğinin gerekliliği üzerine fikirler verebilir. Diğer yandan Türk kültüründeki Alp ve Efelik olguları, çay geleneği, yerele özgü zanaat ve zanaatkârlık gibi özellikli alanlarının bilinirliği, getirisi evrensel anlamda tartışılmaya açıktır. Oysa bahsedilen iki farklı kültüre ait unsurların sosyal sınıfları, işlevsellikleri, kültür içerisinde toplumsal, geleneksel veya bireysel görevleri, tarihi motif veya figür olarak yazılı ve görsel sanatlar ile zanaata etkileri bakımından benzer veya ortak yönleri vardır. Peki, olası ortak veya benzer birçok yöne rağmen neden bir kültür unsuru evrensel olarak bilinirken diğeri neden yerel sınırları içerisinde kalmıştır? Akademik anlamda üzerinde tartışma ve değerlendirme yapılması gereken husus budur. Tanınırlığın kazandıracaklarının yanında olası kaybettirecekleri de olabilir. Bu mesele ayrı bir tartışmanın konusudur ve bu çalışmada ele alınmamıştır.

Yerel Kültür ve Tarihi Şahsiyetlerin Evrenselleşme Potansiyeli ve Avantajları

Genellikle, oluştuğu toplum ve coğrafyada bilinen yerel kültür ve ürünleri, kimi zaman özellikli yönleriyle kendi sınırlarını aşar ve uluslararası anlamda bilinir hâle gelir. Bunu sağlarken farklı alanların yardımından veya dışardan kendisine yönelik ilgiden faydalanabilir. Bu alan veya disiplinler çeşitlilik gösterir. Müzik, sinema, televizyon, sahne sanatları, turizm, tıp, iktisat, dans, resim, heykel hatta politika bile bu alanlar içerisinde yer alabilir. Farklı alanlar arası gerçekleşebilen yardımlaşma genellikle pragmatik bir anlayışla işler. Sinemanın kültür ürünü aracılığıyla üretmesi ve kâr elde etmesi bu anlayıştaki yardımlaşmaya örnek olarak verilebilir. İnsanlığa, yaşama ve kültürün özüne zarar vermediği sürece bu gerekçe yadığanmayacaktır.

Yerel kültür ve ürünlerinin kendilerini aşma potansiyelini var edebilecek avantajlı ve güçlü görünen yönleri üzerinde düşünüldüğünde;

• İnsan ürünü olması. İnsanlığın doğası gereği benzerlikler ve ortak eğilimler söz konusu olacaktır. Her bir toplumun birikime dayalı uygarlığının karşılığının olması.²¹

• Diğer yerel kültürler ile tematik, çağcıl, biçimsel benzerliklerinin veya farklılıklarının olması. (Benzerlikler de farklılık da ilgi çekici unsurlardır)

• Günümüz iletişim ve ulaşım araçları sayesinde kolay ulaşılabilir olması.

• Günümüzde, devletlerin ve toplumların «sınır» kavramını tartışıyor olması. (Küreselleşme, bölgesel birlikler, paktlar, Avrupa Birliği vb.)

• Toplumların ister ekonomik, ister keyfi veya zorunlu göçlerden ötürü çok kültürlü hale gelmesi.

• Dünya Kültürü, Dünya Edebiyatı, Dünya Sanatı, Dünya Vatandaşı gibi kavramların önemli görülmesi. (Medya, Sivil Toplum Kuruluşları, Büyük Organizasyonlar – BM, UNESCO vb.)

• Çeşitli bilim dallarının disiplinler arası bir ortama ulaşma çabası. (Özellikle Sosyal Bilimler)

• Medya, Sinema, Televizyon, Kültür-Sanat hatta bazı bilim alanlarının çok kültürlü ürünleri önemsemesi ve kullanması.

• Farklı toplum ve gruplara ait gelenek ve kültürlerin çağın araç gereçleri ile kolaylıkla alışveriş yapabilmesi, konjonktür aracılığıyla birbirlerine yakınlaşabilmesi.

• Toplumsal olarak öğrenilen ve aynı yoldan aktarılıp sosyal etkileşime katkı vermesi.²²

• Kültürün yayılma, başkalarınca benimsenme yeteneğinin²³ olması gibi güçlü yönleri dikkat çekmektedir.

Medya, sinema, internet gibi alanların kültürün içerisindeki yeri günümüz teknolojik olanaklar ve iletişim araçları dikkate alındığında önemli görülmektedir.²⁴ Yukarıda tespit edilen güçlü yönler dikkate alındığında yerel kültür ve ürünlerinin belki medya, sinema gibi sektörler kadar etkili görünmese de evrensel bağlamda bilinirlik sağlayabilecek bir alan daha dikkate değer görülmektedir. Bu alan akademik ortamdır ve karşılaştırmalı edebiyat incelemeleri bu yönde etkin olabilir. Akademik bağlamda edebiyat alanı yerel kültürlerin ve simgesel değeri olan tarihi

²¹ Güvenç, *İnsan ve Kültür*, s.121

²² Güvenç, *İnsan ve Kültür*, s.128

²³ Osman Özkul, *Kültür ve Küreselleşme – Kültür Sosyolojisine Giriş*, İstanbul: Açılım Yayınları, 2008, s.102-103

²⁴ Mathias Luserke. *Literaturwissenschaft-Kulturwissenschaft Positionen, Themen, Perspektiven*, haz. Glaser, R., Luserke, M.), Opladen: WV-Studium, 1996, s.185

şahsiyetlerin bilimsel olarak değerini bulması ve literatüre kazandırılması anlamında rol oynayabilir. Yerel kültürün avantajlı yönlerinden de yararlanarak, çağın iletişim olanaklarıyla birlikte kültürel imgelerin evrensel bilinirliğine önemli katkı sağlayabilir. Karşılaştırmalı çalışmalar edebiyatın yanı sıra güzel sanatlar, tarih, sosyoloji, arkeoloji, sanat tarihi gibi farklı disiplinler arasındaki etkileşimlerin de incelenmesi şeklinde yapılabilir.²⁵ Bu disiplinlerde yapılacak çalışmalarda başka uluslara ait kültürel imgelerin ve tarihi şahsiyetlerin araştırma nesnesi olarak seçilmesi ve karşı kültür ve tarihi süreçteki benzerleriyle karşılaştırılması evrenselleşme bağlamında karşılıklı olarak yarar sağlayacaktır.

İletişim ve özellikle bilişim teknolojisinin gelişimi sonucu ortaya çıktığı belirtilen “Bilgi Toplumu”nda bilgi ile birlikte kültürün de evrensel bir dolaşım sağladığı gözlemlenmiştir.²⁶ Bilindiği üzere bu iletişim odaklı alışveriş, kültürel yakınlaşmaları doğurmakta, farklı kültür ve toplumlar karşılıklı olarak birbirlerinden haberdar olmaktadır.

Birbirinden farklı yerel kültürlerin, insanlığın doğası gereği ortak ve benzer yönlerinin olacağı gerçeğinden hareketle, farklılıkları da göz ardı etmeden, amaç, içerik veya biçim olarak yakınlıklar göstereceği söylenebilir. Her ne kadar farklılıkların bazen uzaklık veya benzeşmemek şeklinde yorumlanma tehlikesi olsa da temelde insanın merakını ve heyecanını uyandıran bir unsur olduğu belirtilebilir. Bu noktada önceki bölümlerde Descartes’ın, insanın heyecanı üzerine söylediklerini hatırlatmak yararlı olacaktır. Geçmişten miras edinilen nitelikler olan heyecanlar insanın eğilimlerini ve ilgilerini belirlerler.²⁷

Kültürün yayılma ve başka birey ve topluluklarca benimsenme yetisi, çağın iletişim, teknoloji ve ulaşım olanakları aracılığıyla eski zamanlara oranla daha yüksek bir potansiyelde görülebilir. Son yüzyılda çeşitli nedenlerle artan göçlerden dolayı çok kültürlü toplumların oluşması bilindiği gibi birçok yeni kavramı da günümüzde anlam dünyasına katmaktadır. Sanat, kültür, edebiyat, sosyoloji, ekonomi gibi birbirinden farklı ama birbirleri üzerinde etkisi olan alanlarda bu kavramlar dikkat çekmektedir.

Yerel kültür ürünü ve imgelerinin bağlantılarının, benzerliklerinin veya birbirlerine olan ihtiyaçlarının görünür olmasında sanat, teknoloji, iletişim, teknoloji alanlarının etkisi bilinmekle birlikte çağın şartları doğrultusunda

²⁵ Funda Kıziler Emer, *Duino Ağaçları ile Bir Meleşin Yakarışı-Dualar Adlı Yapıtlarda Melek İmgesi*, Konya: Çizgi Yayınları, 2014, s.48

²⁶ Özkul, *Kültür ve Küreselleşme – Kültür Sosyolojisine Giriş*, s.127

²⁷ Journet, *Evrenselden Özele Kültür*, s.208-209

dünyada «sınır» kavramının tartışılıyor olması küreselleşme benzeri kavramların anlam ve de kullanım alanlarını genişletmesi bu konuda birer avantaj olarak yorumlanabilir.

Bu avantaj sanat ve edebiyat unsurları medya, sinema gibi araçlarla sıklıkla ve etkin şekilde kullanılmaktadır. İlgili alanlarda uluslararası olarak tanınan çokça yerel kültür simgeleri mevcuttur.

Yörük Ali Efe

William Wallace

Görsellerde yer alan iki heykel de uluslarının, başka ulus veya uluslarca işgaline karşı çıkmış iki farklı kültürden ulusal tarihlerine geçmiş birer yerel kahramandır. William Wallace, Britanya'da Kral I. Edward'ın hüküm sürdüğü zamanlarda İngiltere'ye karşı girişilen direnişte halkına liderlik yapmış Sör unvanlı bir İskoç şövalyedir.²⁸ Yörük Ali Efe, Anadolu'da milli mücadelenin Aydın bölgesindeki liderlerinden biridir ve Yunan ordusuna karşı yıllarca mücadele etmiştir. Batı Anadolu'da düşmana yapılan ilk baskın olarak tarihe geçen Malgaç baskını 16 Haziran 1919'da

²⁸ "Google Gizlilik Politikası", son güncelleme 13.08.2020
https://tr.wikipedia.org/wiki/William_Wallace

gerçekleştirmiş ve bulunduğu bölgenin kurtuluş hareketinin başlamasına öncülük etmiştir.²⁹

Birer yerel kahraman olan bu şahsiyetler kendi uluslarının yerel kültüründe önemli iki simgedir. Kendilerinden esinlenerek ortaya çıkarılmış birçok soyut ve somut kültürü ürünü vardır ve yerel kültürün başka unsurlarına da varlıklarıyla katkı vermişler ve vermektedirler. Tarihi şahsiyetlerin kültürün içerisinde kendilerine yer buldukları ve taşıdıkları maddi manevi tüm özellikleri ile sosyal veraset olarak kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldıkları kendileri ile ilgili kültür ve sanat ürünleri üzerinden okunabilir. Görsellerde yer alan heykeller yorumlayıcı bir şekilde gözlemlenebilir. Coğrafya ve zaman farkına rağmen insanlığın ortak yönleri ile farklı kıyafetler içerisinde zaferin simgesi olarak silahlarını havaya doğru tutan iki şahsiyeti de miras olarak alan sanatçılar birer ayaklarını uğruna savaştıkları topraklara emin ve güçlü bir şekilde resmetmişlerdir. Bu estetik formun kaynağı insanlığın ortak duygu ve düşünceleridir. Bu iki şahsiyeti özelliği ve değerli kılan kendi yerellikleridir. Uluslarının özgürlüğü için savaşmış, cesaret, sadakat gibi erdemleri zor zamanlarda göstermiş olmaları ortak özelliklerindedir.

Tüm bu ortak ve olumlu yönleri dışında biri uluslararası bir tanınırlığa sahipken diğeri yerel sınırlar içerisinde bilinirliğe sahiptir. Tanınırlığı artan ve evrensel bilinirliğe kavuşan yerel kültür ürünü avantajlı ve güçlü yönleri kullanılarak yerel sınırlarının ötesine taşınmıştır. Bu sınırları aşma eylemi yerel kültür imgelerinin kendisi dışında gelişmiş ve başka alanlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu unsur yazımın temelini oluşturmaktadır. Yerel kültürlerle ait şahsiyetlerin başka coğrafyalarda daha fazla tanınması ve evrensel hale gelmesi için en öncül etkinliklerden biri de edebiyat alanında yapılacak akademik çalışmalardır. Dikkat edilmesi gereken husus yapılacak çalışmaların akademik, bilimsel, kültürel kuram ve yöntem bağlamında nitelikli ve de yeterli olmasıdır. Yapılacak çalışmaların yayın dilinin ilgili kültürler dikkate alınarak seçilmesi ve akademik alanda etkin, bilinir yayın organlarında yer alması amacın gerçekleşebilmesinde etkili olacaktır. Özellikle karşılaştırmalı bir anlayışla yapılacak edebiyat çalışmaları bu ideale büyük katkı verebilir. Bunlar akademisyen ve araştırmacılar tarafından yapılabilir. Önemli olan edebiyat etkinliğinin karşılaştırmalı bir yöntemle gerçekleştirilmesidir.

²⁹ "Google Gizlilik Politikası", son güncelleme 13.08.2020
https://tr.wikipedia.org/wiki/Yörük_Ali_Efe

Bu düşüncenin temelinde karşıtlık ile ihtiyaçların olduğu söylenebilir. Herhangi bir şey tanımlanabilmek için bir karşıta ihtiyaç duyar. Siyah bir kalem bilindiği sürece başka renk kalemlerde bilinebilecektir. Bilinmenin ötesinde dünyevi bir unsur değerini bulmak ve gösterebilmek için karşısında yine bir dünyevi unsura ihtiyaç duyar. Bilindiği üzere kültür de insanoğlunun ihtiyaçlarından doğmuştur.³⁰ İnsan, doğayı var ettikleriyle sadece kontrol etme çabasına girmemiş aynı zamanda kendisine yaklaştırmaya çalışmıştır. Eksiklerini gidermiş ve bu yolculuğa ihtiyacını göz önüne alarak başlamış ve ilk adımlarını kendi özelliklerine benzer doğal eylemleri taklit etmekle başlamıştır.³¹ Beslenme, barınma, korunma, hayatta kalma gibi doğanın içerisinde her varlık için geçerli olan olgular insanlık tarihi ve kültürünün temelini oluşturmuştur.

Herhangi bir ulusa ait kültürün başka bir kültür, halk, ulus veya topluluk tarafından ilgi çekici bulunabilmesi veya değerlendirilmesi için belirli şartların olması gerekir. Bunlar, kendi kültürünün bazı özelliklerine benzeyen veya eksikliğini hissettiği herhangi bir yönünü tamamlayacak unsurları karşı kültürde bulabilmesidir. Yerel kültürün bilinirliğini yerel sınırlar dışına taşıyabilmenin yollarından biri olarak uygulanabilecek olan karşılaştırmalı edebiyat alanındaki çalışmalarda karşı kültürün, topluluğun ve dolayısıyla bireyin yatkınlıklarına, eğilimlerine yönelik bir yöntem izlemek, strateji oluşturmak gereklidir. Böylelikle karşılaştırmalı edebiyat (Komparatistik) alanının yerel kültüre olası katkısı olarak gördüğümüz “evrenselleşme”yi gerçekleştirme olanağı bulunabilir.

Komparatistik Yöntem ve Avantajları

Öncelikle şu belirtilmelidir ki karşılaştırmalı edebiyat alanında yapılan çalışmaların ve araştırmaların temelinde edebiyatın bütün olduğuna dair bir düşünce vardır. Bu düşüncenin çıkış noktası da Johann Wolfgang von Goethe'nin “Weltliteratur” olarak tanımladığı dünya edebiyatı fikridir. Goethe'ye göre farklı milletlerin eserleri ve ürünleri dünyanın ortak birikimi ve hazinesidir.³² Edebiyat tarihçisi Peter J. Brenner'e (1953) göre edebiyatın kapsadığı çoklu kültür, tüm zamanların görüngülerini barındırma, tüm halkların sesini temsil etme ve halkların birbirleriyle bağını ortaya koyabilme olanağı “Weltliteratur” (Dünya Edebiyatı) kavramının en önemli

³⁰ Selçuk Kürşad Koca, *Türk Kültürünün Gelecek Kuşaklara Aktarılmasında Sembollerin Önemi (Doğum Geçiş Dönemi Örneği)*, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Yıl:5, Sayı:11, 530-554, ISSN: 2147-8872, 2017

³¹ Doğan Günay, *Kültürbilime Giriş – Dil, Kültür ve Ötesi*, İstanbul: Papatya Yayınları, 2016, s.26

³² Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s.1

kaidesidir. Edebiyatın temelinde yer alan prensipler tüm zamanlarda ve her kültürde aynıdır.³³ Bu temel prensiplerin oluşumunda yer alan evrensel ve insani düşünce, yaşam biçimi ve kültürdür. İnsanlığın inşasında ortak olan bu temel prensipler karşılaştırmalı edebiyatın yani komparatistik alanın araştırılan nesne, ürün veya simgelere ulaşmasını ve de aralarında bir bağ kurmasını sağlayacak en önemli yardımcıdır.

Karşılaştırmalı edebiyat alanında en az iki farklı eser veya yazar, alanın inceleme yöntemleri doğrultusunda çeşitli disiplinlerden (felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarih, sanat tarihi, teoloji, antropoloji hatta doğa bilimleri ve tıp) de yardım alarak karşılaştırmalı bir anlayışla incelenir ve yorumlanır. Eserler, masal, anı, deyiş, şiir, kısa edebi metinler olabilmesinin yanında yerel kültür ürünü olan şahsiyetler, olaylar, mekânlar, gelenek ve görenekler, inançlar ve de onların üzerine kurgulanmış veya yazılmış metinler de olabilir.³⁴

Oluşturucusu öznel ve sosyal bir varlık olan insan olduğundan, edebiyat metinleri birer tarihi belge, tarihi belgeler de birer edebiyat metni olarak okunabilir. Örnek vermek gerekirse; hatıratlar, günceler, askeri veya tarihi belgeler, telgraflar, mektuplar buldukları dizgenin dışında da alt dizgelere ait metinlerdir. Bir hatıratın, günceden sosyal, askeri, tarihi hatta bilimsel bilgiler süzölebileceği gibi resmi bir belgeden de duyuşal izlenimler elde edilebilir.

Komparatistik yöntemin avantajı, birbirinden uzakta ve habersiz olan en az iki yerel kültürü birbirine yaklaştırması, tanıştırması ve bilinir kılma olasılığıdır. Her iki kültüre ait ürünlerin, benzerlik veya farklılıkları üzerinden karşılaştırılması sonucu uluslararası anlamda bilinirlik sağlanabilir. Ayrıca çoklu şekilde inceleme yapmak rastgele ürün seçimiyle yapılamayacağından eleştirel bir mesafe ve nesnellik sağlayacaktır.³⁵

Yerel Kültür Ürünlerinin Tespiti ve Seçimi

Sanat ve kültürel faaliyet ile ilgi seçimleri de büyük oranda yatkınlıklar, ihtiyaçlar belirler.

Cumhuriyet tarihinin etkili kültürel etkinliklerinden biri olan dönemin çeviri çalışmalarının önemli çevirmeni, edebiyatçı ve edebiyat öğretmeni Behçet Necatigil, "Tan Gazetesi"ne 12 Eylül 1974 yılında verdiği bir

³³ Peter J.Brenner, *Literaturwissenschaft-Kulturwissenschaft Positionen, Themen, Perspektiven*, haz. Glaser, R., Luserke, M., Opladen: WV-Studium, 1996, s.11-12

³⁴ Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, s.77-93

³⁵ Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, s.93

röportajda Almandan çevirdiği kitaplarla ilgili ifadesinde, yatkınlıklarına, ruhuna yakın gördüğü Alman yazarları tercih ettiğini dile getirir.³⁶

Bu minvalde bir yerel kültür ürünü ile karşılaştırılacak olan diğer yerel kültür ürünü seçilirken, o kültürün insanın olası yatkınlıklarını, ihtiyaçlarını ve beklentilerini dikkate almak gerekir. Karşı kültür bireyini ancak böyle bir strateji ile tanınırlığı arttırılmak istenen yerel kültür ürününe yaklaşılabilir.

Karşılaştırmalı Örneklemeler

Avrupa kültürünün birer parçası olan Jeanne d'Arc, Oskar Schindler, William Wallace gibi şahsiyetler ve yaşadıkları olaylar dünyaca bilinirken, Türk ve Anadolu kültürüne ait benzer şahsiyetler, olaylar yerel kalmakta hatta ulusal bir yayılma ve tanınırlık göstermekte dahi zorluk çekmektedirler.

Aynı durum masal dizgesi gibi edebiyat alanı içinde yer alan yerel kültür unsurları için de geçerli sayılabilir. Oysa adı geçen Avrupa ve Batı kültürü unsurlarından Jeanne d'Arc, Fransız köylüsü direnişi bir kadındır.³⁷ Dünyaca bilinir, evrenselleşmiştir. Ama Türk kültüründe büyük etkisi ve yeri olan Kurtuluş Savaşı'nın kadın kahramanları Fatma Seher (Kara Fatma), Şerife Bacı ve Nene Hatun yerel kalmıştır. En fazla uzmanlarca ve kendi insanlarınca bilinmektedirler. Yine aynı şekilde Gördesli Makbule Hanım, Halime Çavuş ve 12 yaşında silah kuşanıp düşmanla çatışan Onbaşı Nezahet'in ulusal anlamda dahi tanınırlığı tartışılmalıdır.³⁸

Peki, Jeanne d'Arc neden evrenselleşebilmiştir? Doğal olarak medyanın, gücün ve dünya ekonomisinin güçlü coğrafyası olan Avrupa kültürünün bir şahsiyettir ve ürün olarak dünya sahnesine sunulması pek de şaşırtıcı değildir. Bu noktada düşünülmesi gereken ise yerel kalmış Türk ve Anadolu kültürünün şahsiyet ve olaylarının nasıl bir yöntem ve strateji ile bilinirliğinin arttırılması konusudur. Bu hususta akademi ve ilgili alan araştırmacılarının üzerlerine düşenin bir kısmını karşılaştırmalı edebiyat bilimi aracılığıyla yapabilmeleri seçenekler arasındadır. Kendi yerel kültür simgeleri olan tarihi şahsiyetleri dünya sahnesine taşımak amacıyla yapacakları çalışmalarında komparatistik (karşılaştırmalı edebiyat bilimi) temelli bir anlayışı benimseyebilirler. Bilinen ve duyulmuş bir motif, figür, karakter veya olay gibi yerel bir kültür ürününü karşıt araştırma nesnesi

³⁶ *Tan Gazetesi*, 12 Eylül 1974

³⁷ "Google Gizlilik Politikası", son güncelleme 13.08.2020
https://tr.wikipedia.org/wiki/Jeanne_d%27Arc/

³⁸ "Google Gizlilik Politikası", son güncelleme 13.08.2020
<http://muharipgaziler.org.tr/kadin-kahramanlar>

olarak seçebilirler. Örnek olarak Anadolu coğrafyasında çeşitli tarihlerde gerçekleşen savaşlarda önemli faaliyetlerde bulunmuş kadın şahsiyetler yerel kültür içerisinde kendilerine yer edinmişlerdir.³⁹ Nene Hatunu, Şerife Bacıyı veya Fatma Seher'i uluslararası alana taşımak için benzer bir tarihi hikâyeye sahip olan Fransız Jeanne d'Arc gibi bir karakteri veya onun üzerine yazılmış bir metni araştırma malzemesi olarak kullanabilirler. Böyle bir çalışma karşı kültürün dikkatini çekebilecek ve dolayısıyla Türk ve Anadolu kültürünün simgelerini, gerçeklerini ve özelliklerini diğer kültür ortamına ve insanına yaklaştırabilecektir.

Diğer önemli bir örnek de Oskar Schindler (1908-1974) ve Kazım Karabekir (1882-1948) olarak verilebilir. İki farklı kültürde yaşamış, insanları zulümden, ölümden, açlıktan kurtarmış birer önemli şahsiyettir Oskar Schindler ve Kazım Karabekir. Birisi, bu yönüyle uluslararası bir üne kavuşmuşken diğerinin bu yönü ulusal anlamda bile yeterince bilinmemektedir.

Oskar Schindler, İkinci Dünya Savaşı sırasında bilindiği gibi dönemin hâkim gücü olan Nasyonel Sosyalistlere malzeme sağlamak için işlettiği fabrikasındaki Yahudi işçileri savaşın zulmünden korumuş ve onları kurtarmak için hem bürokratik çaba hem de maddi fedakârlıkta bulunmuştur.⁴⁰

Kazım Karabekir ise Türk Kurtuluş Savaşı'nın en önemli şahsiyetlerinden olan bir komutandır. Ancak onun önemli bir başka özelliği de savaş nedeniyle yetim kalmış çocukların koruyuculuğunu ve kurtarıcılığını yapmasıdır. Tarihe "Gürbüz Çocuklar Ordusu" olarak da kaydedilen bu önemli eylem Oskar Schindler'in yaptıklarıyla benzerlik gösteren merhamet ve iyilik merkezli bir düşünce temeliyle yapılmıştır.⁴¹ Bu benzerlik her iki olayı ve şahsiyeti birer yerel kültür ürünü ve simgesi olarak karşılaştırmalı edebiyat incelemesinin araştırma nesnesi yapmak için önemli bir olanaktır. Medya gücü ve sinema sanatı kullanılarak dünyaca ünlü Oskar Schindler ve eylemi kullanılarak Kazım Karabekir'in eylemi ve şahsiyeti yerel kalmaktan kurtarılabilir.

Halkbilimciler, filologlar, karşılaştırmalı edebiyat araştırmacıları buna benzer tespitler yaparak kendilerine karşılaştırmalı bir anlayışla çalışma stratejileri geliştirmelidirler. Kültürel çalışmalar söz konusu olduğunda

³⁹ "Google Gizlilik Politikası", son güncelleme 14.08.2020
<https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi16/62-65.pdf>

⁴⁰ "Google Gizlilik Politikası", son güncelleme 13.08.2020
https://tr.wikipedia.org/wiki/Oskar_Schindler/

⁴¹ Fahrettin Mehmet Kırzioğlu, *Kazım Karabekir*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s.154-158

karşılaştırmalı edebiyatın içerik tanımlayıcı ve işlevsel bir görev üstlendiği söylenebilir.⁴² Karşılaştırmalı edebiyat alanı bu yönü ile çalışma stratejilerinde tercih edilmelidir.

Günümüzde sinema veya medya araçları kadar etkili olmasa da edebiyat dünya tarihinin gelişim ve değişiminde hem tanıklığı, şahitliği hem de halk kitlelerini fikri bağlamda etkileyerek önemli rol oynamıştır. Bu gücünü, çağın görsel ve işitsel iletişim araçlarını, eğitim sistemini, akademisini, basım ve yayım olanaklarını, çeviri politikalarını ve benzeri avantajları kullanarak özellikle belli bölgelerdeki halk kültürü unsurlarının bilinirliğinin arttırılmasında kullanılmalıdır. Türkiye örneğinde farklı yörelerdeki halk kültür unsurlarının ulusal anlamda dahi yeterli derecede yaygınlaşmamış olması halk kültürünün değerini bulamadığının göstergesidir.

Özellikle Türk dünyası üzerine çalışan alan uzmanlarının dile getirdiği bir diğer konu da birçok tarihi şahsiyetin ve kahramanlık öyküsünün yeteri kadar açıklığa kavuşturulmamış olmasıdır.⁴³ Tarihi gerçeklerin akademik düzeyde farklı disiplinler tarafından bilinmesi açısından da önem arz edebilecek bir çalışma sahası olarak görülebilecek bu husus başka bir araştırma konusu olarak ele alınabilir.

Değerlendirme

Kültürlerarası çalışmalar, farklı toplumların karşılıklı olarak birbirlerinin farkına varmalarına, açık veya örtük kısımlarıyla birbirlerini anlamalarına, yarar.⁴⁴ Her şey gibi halk kültürü ürünü ve simgesi de karşısındaki ile anlam kazanır ve dizgede yer bulur. Halk kültürü ürünü veya simgesi ancak bir karşıtı olduğunda özelliklerini gösterebilecek, dikkat çekecek ve değer kazanacaktır.

Bu nedenle çalışmada ele alınan ve örnek gösterilen farklı halk kültürlerine ait unsurların karşılaştırmalı edebiyat inceleme yöntemleri kullanılarak analiz edilmeleri halk kültürlerinin farklı uluslar arasında bilinirlik olasılığını yükseltebilir. Özgün bir varlık olan ulusal kültürün anlaşılabilmesinde karşılaştırmalı kültür araştırmaları önemli görülmelidir.⁴⁵

Kültür bilimcilere göre kültür aşırı yaklaşım anlayışıyla yapılan çalışmalar araştırmacıların dikkatini çekmektedir.⁴⁶ Bu doğrultuda bilinirliği

⁴² Kamil Aydın, *Karşılaştırmalı Edebiyat – Günümüz Postmodern Bağlamında Algılanışı*, İstanbul: Birey Yayınları, 2008, s.151

⁴³ Selçuk Kürşad Koca, , *Balkan Türklerinin Yakın Dönem Kahramanları “Yücelciler”*, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 60, ISSN:1694-528X, 2017, s.76-90

⁴⁴ Doğan Günay, *Kültürbilime Giriş – Dil, Kültür ve Ötesi*, İstanbul: Papatya Yayınları, 2016, s.262

⁴⁵ Güvenç Bozkurt, *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Boyut Yayınları, 2011, s.372

⁴⁶ Güvenç, *İnsan ve Kültür*, s.179

sağlayabilmek için başka kültürlerin ve halkların dikkatini çekmek en doğru strateji olarak görünmektedir. Yabancı bir halk kültürü simgesinin kendi halk kültürü simgesine benzerliklerinin veya farklılıklarının oranını gören araştırmacı veya akademisyen, Descartes'ın dediği gibi merakını arttıracak bir heyecan duyabilir. Bu heyecanların eğilimleri belirlediği düşünüldüğünde, ait olduğu yerel kültürün diğer ürünlerinin yabancı kültürdeki benzerlerini de merak edebilir ve bunlara ulaşmak isteyebilir. Bu eylem her iki halk kültürünün de öncelikle karşı tarafta sonra da uluslararası alanda daha fazla görünür olmasına, bilinmesine yardım edecektir.

Edebiyat aracılığıyla yapılabilecek önemli bir eylem de bu anlamda halk kültürlerine ait sembol, şahsiyet veya motif gibi unsurlar ile masal, efsane gibi edebi ürünleri uluslararası düzeyde incelemek olacaktır. İncelemeler karşılaştırmalı edebiyat bilimi yöntemleriyle karşılıklı olarak nitelikli bir anlayışla yapılmalıdır. Karşılaştırmalı edebiyat biliminin araştırma nesnesi olarak sadece edebi eserle sınırlı kalmadığı, her alandan araştırma nesnesine yaklaşılma esnekliğine sahip olduğunu göz önünde bulundurmak bu yazının amacını ve vardığı sonuçları daha iyi anlamaya yarayacaktır.

Sonuç

Yerel kültürün simgelerinden olan tarihi şahsiyetlerin sanat, medya, sinema gibi alanlara ek olarak, akademik alanda yapılacak komparatistik incelemelerle bilinirliklerinin arttırılabileceği kanısına varılmıştır. Yaygınlaşması halinde yerel kültür ve tarihi şahsiyetler adına yerel tanınırlığın aşılması evrensel bağlamda bilinirliğe ulaşmada olası etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra iki farklı halk kültürünün birbirleri hakkında fikir edinebilmelerine ve yakınlaşmalarına olanak sağlayabilecek bir alan daha olduğu görülmüştür. Karşılaştırmalı edebiyat alanında edebiyat yapıtları ve edebiyatçılar dışında başka disiplinlere ait araştırma nesneleri ile daha önce yapılan ve arşivlerde yerini almış çalışmalar bu yazının savına destek niteliğindedir. Disipliner olarak yapılacak çalışmaların dünya kültürüne, evrensel değerlere, barış anlayışına bilgisel düzeyde destek vereceği gibi aynı zamanda farklı yerel kültür ürünleri ve şahsiyetlerinin uluslararası tanınırlığına da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Karşılaştırmalı çalışmaların uluslar, bölgeler ve ülkeler arasında kültürel motif geçişlerine imkân vereceği ve dünyanın uzak köşelerindeki insan topluluklarının alışverişlerine olumlu etki yapacağı açıktır.⁴⁷ Diğer bir getirisi de çoklu bilim dallarının katılımıyla yapılacak

⁴⁷ Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı-Türk Halkbilimi I*, İstanbul: K Kitaplığı, 2003, s.20

çalışmaların bilgi birikimine yol açacağı gerçeği ve elde edilen değerli bilgilerin çeşitli bilim dallarından araştırmacılara yararının kaçınılmaz olmasıdır.⁴⁸ Son olarak karşılaştırmalı edebiyat alanının yerel kültür unsurları üzerinde yapacağı çalışmalar, farklı kültür ve toplumlardan karşılaştırmalı edebiyat, halkbilim ve filoloji alanındaki araştırmacıların yakınlaşmasını ve ortak çalışma olanağı yakalamalarını sağlayacaktır.

⁴⁸ Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar) Türk Halkbilimi II*, İstanbul: K Kitaplığı, 2000, s.335

Kaynakça

- Aytaç, Gürsel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001
- Aytaç, Gürsel, *Genel Edebiyat Bilimi*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016
- Alver, Köksal ve Necmettin Doğan, *Kültür Sosyolojisi*, Ankara: 2. Baskı, Hece Yayınları, 2011
- Aydın, Kamil. *Karşılaştırmalı Edebiyat – Günümüz Postmodern Bağlamında Algılanışı*, İstanbul: Birey Yayınları, 2008
- Blumentrath, Hendrik, Bodenbug, Julia v.d., *Literaturwissenschaft, Theorie & Beispiele, Transkulturalität Türkisch-Deutsche Konstellationen in Literatur und Film*, Münster: Aschendorf Verlag, 2007
- Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar) Türk Halkbilimi II*, İstanbul: K Kitaplığı, 2000
- Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı-Türk Halkbilimi I*, İstanbul: K Kitaplığı, 2003
- Brenner, Peter J., *Literaturwissenschaft-Kulturwissenschaft Positionen, Themen, Perspektiven* Haz. Glaser, R., Luserke, M., Opladen: WV-Studium, 1996
- Dündar, Ali, *Dil ve Düşünce*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001
- Ekici, Metin, *Unesco Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde Efelik-Zeybeklik Geleneğinin Yeri*, Yörük Ali Efe Uluslararası Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, ISBN Numarası 978-975-8254-68-2, Aydın, ADÜ, 2019
- Fuat, Memed, *Kültür Alışverişi*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000
- Günay, Doğan, *Kültürbilime Giriş – Dil, Kültür ve Ötesi*, İstanbul: Papatya Yayınları, 2016
- Güvenç, Bozkurt, *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Boyut Yayınları, 2011
- Journet, Nicolas, *Eremselden Özele Kültür*, İstanbul: İz Yayınları, 2009
- Kaplan, Mehmet, *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008
- Kırzıoğlu, Fahrettin M., *Kazım Karabekir*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991
- Kıziler Emer, Funda, *Duino Ağıtları ile Bir Meleğin Yakarışı-Dualar Adlı Yaptılarda Melek İmgesi*, Konya: Çizgi Yayınları, 2014
- Koca, Selçuk Kürşad, *Türk Kültürünün Gelecek Kuşaklara Aktarılmasında Sembollerin Önemi (Doğum Geçiş Dönemi Örneği)*, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Yıl:5, Sayı:11, 530-554, ISSN: 2147-8872, 2017
- Koca, Selçuk Kürşad, *Balkan Türklerinin Yakın Dönem Kahramanları "Yücelciler"*, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 60, 76-90, ISSN:1694-528X, 2017
- Luserke, Mathias, *Literaturwissenschaft-Kulturwissenschaft Positionen, Themen, Perspektiven* Haz. Glaser, R., Luserke, M., Opladen: WV-Studium, 1996
- Örnek, Sedat Veyis, *Türk Halkbilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000
- Özkul Osman, *Kültür ve Küreselleşme – Kültür Sosyolojisine Giriş*, İstanbul: Açılım Yayınları, 2008
- Smith, Philip. *Kültürel Kuram*, Çev., Selime Güzelsarı-İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Babil Yayınları, 2007
- Tan Gazetesi, 12 Eylül 1974
- Wuketits, Franz M., *Gene, Kultur und Moral*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1990

İnternet Kaynakları

- <http://muharipgaziler.org.tr/kadin-kahramanlar> Erişim 13 Ağustos 2020
- https://tr.wikipedia.org/wiki/William_Wallace Erişim 13 Ağustos 2020
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Yörük_Ali_Efe Erişim 13 Ağustos 2020
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Oskar_Schindler Erişim 13 Ağustos 2020
- <https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi16/62-65.pdf> Erişim 14 Ağustos 2020